

MUZEJSKI ČASOPIS

MUZEJSKO DRUŠTVO JESENICE, LETO VI, Številka 5, 15. september 1996;
Založila MDJ in MUZEJ JESENICE; Uredil TONE KONOBELJ; 250 izvodov

MUZEJSKO DRUŠTVO JESENICE - ŽIRO RAČUN: GB JESENICE 51530-678-50064

KAZALO

- STRAN 1: - PROGRAM MDJ za september in oktober 96
- Razstava: BOŽIDAR JAKAC
- STRAN 2: - 120-LETNICA KEMIJSKEGA
LABORATORIJA NA JESENICAH
- STRAN 3: - Ideja za ekskurzijo: KOROŠKI DEŽELNI
MUZEJ V CELOVCU
- ZANIMIVOSTI S KNJIŽNIH POLIC
- PROGRAM MUZEJA JESENICE
- STRAN 4: - OD FUŽIN DO ŽELEZARNE
(11. nadaljevanje)

PROGRAM MUZEJSKEGA DRUŠTVA za september in oktober 1996

Sreda, 18. september 1996: muzejski večer

Prof. Ferdo Šerbelj
**SKOZI SLIKE V DALJNO
IN BLIŽNJO PRETEKLOST**

Predavanje z barvnimi diapozitivi bo ob 19. uri v
Kosovi graščini, Titova 64 na Jesenicah.

Četrtek, 17. oktober 1996: muzejski večer

Dr. Cene Avguštin
**Z NAŠIMI PREDNIKI
NA KOROŠKEM**

Predavanje z barvnimi diapozitivi bo ob 18. uri v
Kosovi graščini, Titova 64 na Jesenicah.

VABLJENI!

SEPTEMBER - OKTOBER

Razstava od 5.9. do 5.10.1996

BOŽIDAR JAKAC "Jeseniški cikel"

V četrtek 5. septembra je bila v Kosovi graščini odprta razstava risb slikarja Božidarja Jakca (1899-1989). Izbor del in strokovno oceno je pripravil umetnostni zgodovinar dr. Milčec Komelj. V spremni katalog ob razstavi je napisal naslednje:

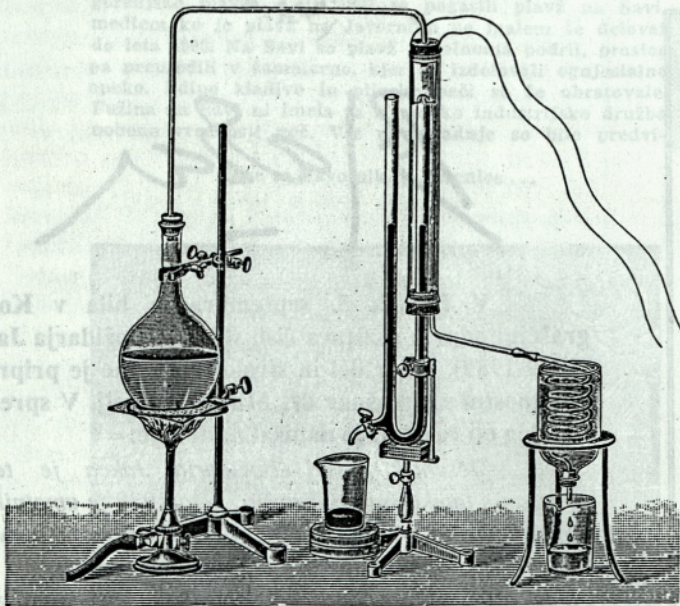
"Jeseniški cikel Božidarja Jakca je tesno povezan s tamkajšnjo železarno. Leta 1938 je umetnik na povabilo metalurškega prijatelja Cirila Rekarja ustvaril jedkanico z motivom dela v jeseniški martinarni, pri tem pa je kot študijsko pripravo narisal tudi še dolgo vrsto prizorov z motiviko železarskega dela in ambienta, skic značilnih delovnih gibov, pa tudi posamičnih portretov železarjev, od katerih številne risbe ne glede na avtorjev namen učinkujejo kot estetsko dognane celote..."

Na razstavi je petdeset del, ki jih je Jakac risal v letih 1938 in 1939. Celoten "jeseniški cikel" obsega okrog dvesto del in predstavljajo pomemben del v Jakčevem ustvarjanju. Dela so nastajala v martinarni, ki je danes ni več. Tako imajo risbe za Jesenice tudi dokumentarno vrednost in bi zagotovo veljalo razmisliti o odkupu le-teh. Upamo, da bo razstava, ki bo odprta do 5. oktobra 1996, vspodbuda za občino in firme nekdanje železarne, da bi "jeseniški cikel" Božidarja Jakca končno dobil svoj prostor na Jesenicah.

STODVAJSETA OBLETNICA KEMIČNEGA LABORATORIJA NA JESENICAH

Znano je, da je ravnatelju takratne Kranjske industrijske družbe Lambertu pl. Pantzu leta 1872 uspelo izdelati v plavžu prvo večjo količino ferromangana z visoko vsebnostjo mangana. V KID so leguro ločevali od zrcalovine s pomočjo magneta, kar je bila le približna ocena. Zato so začeli iskati kemika, ki bi jim napravil kemijsko analizo zlitine, da bi jo potem lahko prodajali po dejanski vsebnosti mangana. Tako je prišel 12.1.1875 na Jesenice prvi kemik Artur Sieber in ustanovil prvi kemični laboratorij v tem delu Evrope.

Ta datum nas je vzpodbudil, da je Muzej Jesenice začel razmišljati o tej dejavnosti in zbirati stare kemijske aparature, steklovino, literaturo, postopke in analize knjige, skratka vse, kar so starejši kemiki uporabljali pri svojih analizah. Pri tem so nam s številnimi starimi napravami velikodušno pomagali sodelavci v kemičnem laboratoriju, saj se je z leti v njihovem skladišču nabralo veliko zanimivosti, ki danes v sodobnem laboratoriju niso več potrebne.

Doslej nam je uspelo zbrati 11 starih tehtnic, ki so bile glavno "orodje" kemikov (najstarejša ima letnico 1897), star kolorimeter, tri starejše fotometre, stare naprave za določevanje ogljika, žvepla in plinov ter še celo vrsto starih priprav in aparatov. Zanimiva je tudi zbirka steklovine in steklenih naprav. Pri tem nam pomaga tudi eden od sponzorjev - KEFO Ljubljana, s katerim poskušamo dopolniti manjkajočo steklovino.

V času svojega največjega razcveta je bil kemični laboratorij Železarne Jesenice, ki se je takrat imenoval OTK, razdeljen na posamezne oddelke. Glavni laboratorij je analiziral vse potrebne surovine za proizvodnjo grodlja, jekla, varilnih elektrod in drugih surovin, jeklarski laboratorij je spremljal proizvodnjo jekel v martinarni in

na elektropečeh, tehnološki laboratorij pa je analiziral goriva, olja, maziva, tehnične pline, koks, apno, kisline, vodo (tudi bakteriološke analize!) in druge surovine, šamotarski laboratorij je analiziral surovine za proizvodnjo ognjeodpornih materialov in končne proizvode, priprava vzorcev pa je skrbela, da so od vseh surovin in končnih izdelkov jemali predpisano količino in pripravljali vzorce za analizo.

V prejšnjem stoletju so kemiki uporabljali samo nekaj osnovnih postopkov za kemično analizo. Eden od teh je bil gravimetrični postopek, kjer so obarjali različne spojine, jih nato filtrirali, izpirali, sušili, žgali in tehtali. Postopki so bili zelo počasni, saj je analiza lahko trajala kar nekaj dni. Verjetno iz tega časa izvira izraz "kuharji". Tako so kemike v šali poimenovali metalurgi, saj so analize podatke potrebovali čim prej.

Za konec še prošnja: mogoče imate doma stare fotografije laboratorija, laborantov, stare knjige, zapiske postopkov in drugo. Vsaka zanimivost bo dobrodošla, saj bomo le tako lahko pripravili razstavo o zgodovini kemijskega laboratorija v železarni. Ker imamo s pripravo razstave velike finančne stroške, bomo veseli tudi finančne podpore, ki jo lahko nakažete na žiro račun Muzeja Jesenice. Razstavo bomo odprli novembra 1996 v razstavnih prostorih Kosove graščine.

ŽIRO RAČUN MUZEJA JESENICE
51530-603-32949

Borut Razinger, dipl. ing.

ZANIMIVOSTI S KNJIŽNIH POLIC

Turistično društvo Jesenice: **PIREDITVE IN KAŽIPOT TURISTIČNE PONUDBE**, (od avgusta do decembra 1996); 48 strani, 1500 izvodov

Knjižica zajema naslednja poglavja:

- SPLOŠNE INFORMACIJE (ustanove, promet, zveze)
- PRIREDITVE (razstave, muzeji)
- STORITVE, DEJAVNOSTI (turistične agencije, gost. ponudba, trgovine, menjalnice in banke, avtoservis)
- TURIZEM, IZLETI (planinske postojanke, namig za prijeten izlet, planinsko turo). Knjižico je uredil J. Rabič.

ČLANKI

- Ing. Dušan Prešern: **NOVE VARIANTE NADOMESTNEGA DENARJA GORENJSKIH FUŽINARJEV IN RUDARJEV** (NUMIZMATIČNI VESTNIK, ŠT. 23, 1995)

- Ing. Borut Razinger: **DRAGI KAMNI, NARAVNI IN UMETNI**

(Priloga DELA, Delo-Dom, št. 36, letnik IV, 12.9.1996)

- Jože Dežman: **GORENJSKI ŽELEZNIČARJI 1941-1945** (BOREC, 548-550, leto 1996)

- Dr. Nada Praprotnik: **FLORA GERMANICA EXSICCATA, KRANJSKI BOTANIKI IN NAHAJALIŠČA V SLOVENIJI** (SCOPOLIA, št. 33, december 1995)

Ideja za strokovno ekskurzijo

ZGODNJE KRŠČANSTVO NA KOROŠKEM V POZNI ANTIKI

(RAZSTAVA V KOROŠKEM DEŽELNEM MUZEJU V CELOVCU)

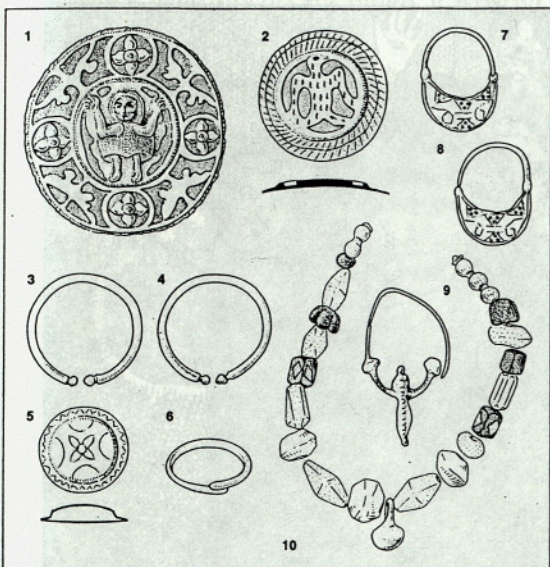
Razstava prikazuje čas *pozne antike* (5.-6-stol.) po propadu rimske države, ko se je življenje te pokrajine ohranilo predvsem v zavetnih *pribežališčih (refugijih)* v višinskem področju in je bila njegova organizacija ter vodenje - uprava odvisna od t.i. starokrščanskih skupnosti, ki so bile edine politično - upravne skupnosti, ki so se v tem času obdržale.

Na razstavi so predstavljena najdišča kot Teurnia (Sv. Peter v Lesu), Aguntum (Lienz), St. Katrein pri Celovcu, Sv. Donat pod Štalensko Goro (Magdalensberg), Sv. Hema pri Globasnici in mnoga druga. Razstava se navezuje na čas in razmere, ki so v tem obdobju vladale tudi pri nas (npr. Ajdna nad Potoki, Ajdovski Gradec v Bohinju, Rifnik pri Celju itd).

*

Ogled razstave v Koroškem deželnem muzeju v Celovcu bomo organizirali v soboto, 19. oktobra 1996, če bo seveda dovolj prijav. Prijave sprejemamo po telefonu (064) 862-582, od 7. do 15. h (Tone Konobelj). Odhod avtobusa z Jesenic (železniška postaja) bo ob 7. uri dopoldne. Cena ekskurzije vključuje avtobusno vozovnico in vstopnico za muzej. Sporočili jo bomo po telefonu, ko bomo imeli vse podatke. Prijave sprejemamo do petka 11. oktobra 1996.

Janez Meterc

Nakit karantansko-keltaške kulturne skupine iz koroških najdišč, 9. in 10. stoletje (Perava, Beljak, Judovska vas blizu Beljaka)

1-2 fibuli z motivom Danijela in orla

3-6 obsenčna obročka, fibula in prstan

7-10 polmesečna uhana, grozdasti uhan in ogrlica

(ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE 5, 1991)

PROGRAM MUZEJA JESENICE za september in oktober 1996

KOSOVA GRAŠČINA

Od 5.9. do 5.10.1996: slikarska razstava

akademski slikar

BOŽIDAR JAKAC

"Jeseniški cikel"

Risbe in grafike je izbral dr. Milček Komelj iz Ljubljane. Razstava je v pritličju in v prvem nadstropju Kosove graščine. Na razstavi lahko dobite tudi spremni tekst, ki ga je napisal dr. Milček Komelj

V četrtek, 10. oktobra 1996: otvoritev razstave

akademska slikarka

KAREN SOKLIČ

iz Ljubljane

Otvoritev slik slikarke Kike Soklič bo ob 18. uri v razstavnih prostorih Kosove graščine.

VLJUDNO VABLJENI!

OPRAVIČILO!

V zadnji 4. številki MUZEJSKEGA ČASOPISA (1. julij 1996, strani 3) v PROGRAMU MUZEJA JESENICE nam jo je računalniško-tiskarski škrat kar pošteno zagodel in nam zmešal nekatera imena. Slikar Albin Polajnar ni Valentin, pesnik in pevec Boštjan Soklič pa ni Aleš, kot smo pomotoma zapisali. Dipl.ing. Aleš Soklič je namreč strokovnjak v železarni.

Vsem trem se za napako iskreno opravičujem!

Urednik

SEPTEMBER - OKTOBER

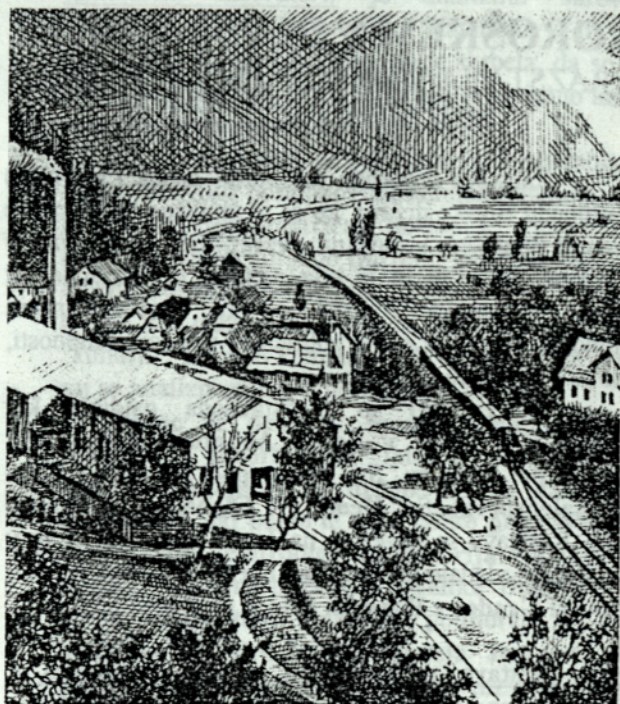
Piše Aleksander Rjazancev

Piše Jaka Torkar

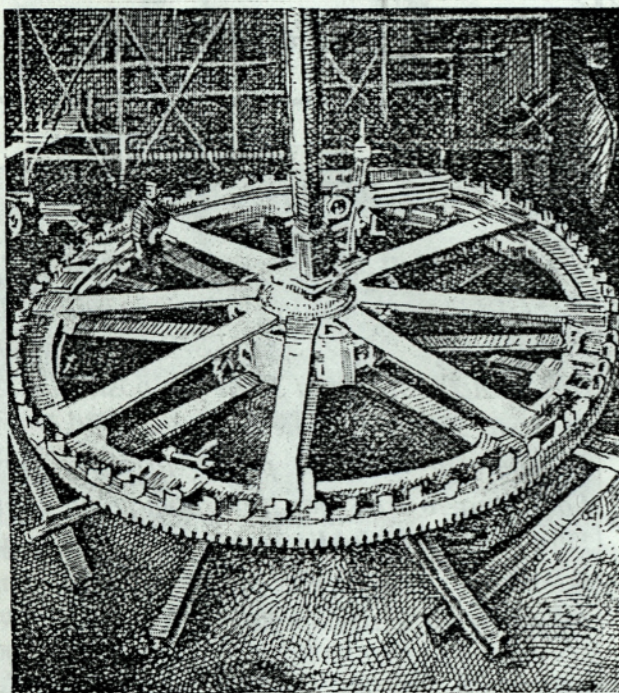
49.

Javorniški plavžarji, z obratovodjo Kokaljem in mojstroma Bohincem in Klinarjem, spričo novogradenj in pomanjkanja dobre železne rude niso imeli nobenih perspektiv več. Zadnji siderit in rjavi železovec iz Karavank sta vsebovala 29 in 31 odstotkov železa. Valentinov rov v Savskih jamah je 29. junija 1901 zalila voda, da ni bil več uporabljen. V rovu so ostale vse rudniške naprave in rudarsko orodje. Večina rudarjev, plavžarjev, kovačev in pomožnih delavcev se je zaposlila na drugih delovnih mestih na Jesenicah in Javorniku.

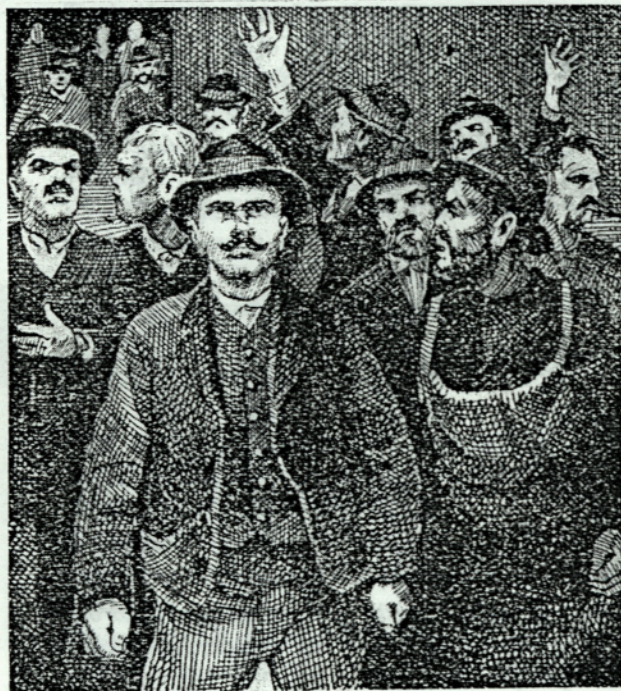
50.

V nove valjarniške prostore nasproti železniške postaje in Koniča na Javorniku so 1902. leta selili z Jesenic lahko progo I in II, leta 1903 pa še srednjo progo. Večji del strojne opreme je Kranjski industrijski družbi dobavila tovarna Ganz & Comp. iz Budimpešte. Vodstvo KID je želelo imeti vse valjarne, razen žične valjarne, na Javorniku, da bi na Jesenicah pridobili prostor za predelovalne in pomožne obrate. Za razvoj valjarn so bile na Javorniku večje možnosti zaradi primerne terena in zadostne količine pogonske vode.

51.

Za valjarne debele pločevine je služila Lautonova trojka, ki jo je poganjal turboagregat s 1700 KS. V ta namen so 1902. leta montirali največje lopatasto Peltonovo kolo v Evropi, s premerom 9,4 m in težo 94 ton. Za lahko progo so porabili še dodatno pogonsko kolo z 900 KS, medtem ko je elektromotor s 600 KS služil za pogon srednje proge. V novih obratih delavstvo ni bilo zadovoljno, ker je bil zaslužek valjavcev manjši kot prvotno na Jesenicah, kljub večji storilnosti. Vodstvo KID je hotelo na račun znižanih

52.

Od januarja do aprila 1904 je bil zaslužek vsak mesec slabši. Valjavci so se pritoževali obratovodji ing. Rajskiju in tehničnemu ravnatelju Trappenu, toda kljub dvodnevnemu pregovarjanju niso uspeli. Valjavci in pomožni delavci niso popustili. Podžgalo jih je še odklonilno stališče ing. Rajskija, ki je za pravično izgovorjene besede spodil predvaljavca, Janeza Glaviča. Razšli so se ter sledili Glaviču, ki se je napotil v gostilno h Koniču, da bi se sestal s tovariši. Srditi delavci so pri Koniču enotno sklenili, da ne gredo več na delo.